

TÁJBÉLI ÉRTÉKEINK RÖSZKÉN

A Kancsal-tó és környéke

A Kancsal-tó a Duna-Tisza-közi Homokhátság Dorozsma-Majsai-homokhat nevű kistájának keleti peremén helyezkedik el. Az egykor itt elterülő szikes tó vize, két a déli csúcsánál érintkező szélbarázda (semlyék) mélyedésében gyűlt össze. A délnyugatabbi szélbarázdat Kancsal-toroknak, míg az északkelelebbit Kancsal-tónak hívják. A tómedence a jégkorszak várm. időszakában jött létre az északnyugat-délkelet irányú szelek munkája révén. A Kancsal-tó medréből kifújtt homok a mélyedés szélén lepelhomok-hátak és garmadabuckák formájában halmozódott fel. A Kancsal-tó vízének forrásai a helyben lehellő csapadékon túl, a Dorozsma-Majsai-homokhat csapadékvíz táplálta lokális és regionális magas sótartalmú talajvízárások.

A tómedret átszelő belvízelvezető csatorna miatt a víz napjainkban már nem áll meg a mélyedésben, ami a növényzet megváltozását idézte elő. A kiszáradt szikes tó medret, a Duna-Tisza közti típusú szolonszagos **vaksziket**, ahol a pozsgás zsásza (*Lepidium crassifolium*) és a bárányperjé (*Camphorosma annua*) dominál, csak a Kancsal-tó nyugati szegletében találunk. Ezek a legsősabb, leglágosabb és egyben legmelegebb termőhelyek. Napjainkban a Kancsal-tó legnagyobb természetes, felszíni sófelhalmozódást jelző élőhelyei a Duna-Tisza közti típusú, szolonszagos **mézpázsitos szikfokok**. Domináns faj a szürkészöld levelű, lenge, fehéres szárú és virágú sziki mézpázsit (*Puccinellia limosa*). Kísérő fajoként itt is megjelenik a pozsgás zsásza (*Lepidium crassifolium*), nyár végén, ősszel pedig a lilás-kék színű sziki ősziróza (*Aster tripolium ssp. pannonicus*). Természetesebb Duna-Tisza közti homokhátsági típusú **szikes rétet** a Kancsal-tótorokban található. Ezt a nyáron rókabarnára színeződő tarackos tippant (*Agrostis stolonifera*) és a kora tavasszal virágzó lappangó sás (*Carex humilis*) alkotja. Jellemző védett kísérőfajok itt a kiscsékaszat (*Cirsium brachycephalum*) és a mocsári kosbor (*Orchis laxiflora ssp. palustris*). Az üdőbb szikes réteken a sziki szittyó (*Juncus gerardi*) a fő állományalkotó. A szikes réteken fordul elő a tengerparti kígyófü (*Triglochin maritimum*), a sziki kerep (*Lotus glaber*), a réti boglárka (*Ranunculus acris*) és a sziki cickafark (*Achillea asplenifolia*). A jellegtelen, fajszegény, karcsú perje (*Poa angustifolia*) és tarackbúza (*Agropyron repens*) alkotta szikes rétek a terület kiszáradását, ki-

lúgozódását jelzik. Ez látható a Kancsal-tó mézpázsitos szikfokainak peremén és az azt metsző csatorna mentén. A kiscsékaszat az egykori vályogvető-, anyagnyerő-gödörökben kialakult **szikes mocsarakban** is előfordul. Ezt az élőhelyet a nád (*Phragmites australis*) és a zsióka (*Bolboschoenus maritimus*) alkotja.

A Kancsal-tó peremén, a maradékgerincek **homoki sztyeppréjt** művelés alá vonták (szántók, szőlők, gyümölcsösök), a tanyák is itt létesültek. Ennek következtében jobb természetességű állományok csak a Röske-Mórahalom műt mentén maradtak meg. E csomós ebír (*Dactylis glomerata*), sovány csekesz (*Festuca pseudovina*) és szürke káka (*Holchoenus romanus*) alkotta állományok jellegzetes kísérő faja a mezei zsálya (*Salvia pratensis*), a csörgő kakacsimer (*Rhinanthus minor*) és a tejtolt galaj (*Galium verum*), védett növénye pedig a budai imola (*Centauria sadleriana*). A homoki szántókon a védett konkoly (*Agrostemma githago*) is előfordul.

A Kancsal-tó egykori **sziki madárvilágára** ma már csak a bibic (*Vanellus vanellus*) emlékeztet. Gyakoribb madárfaj itt a mezei pacirta (*Alauda arvensis*), a gyurgyalag (*Merops apiaster*), az egerészölyv (*Buteo buteo*) a barna rétiheja (*Circus aeruginosus*) és a fehér golya (*Ciconia ciconia*). A hullók közül a fűrge gyík (*Lacerta agilis*) gyakori.

Továbbhaladva a túra útvonalán elérjük a **Madaras-rétet**, ami egyetlen szélbarázdákból áll, a semlyék szinte egyedülálló módon megszuza a belvizmentesítést. Tipikus Duna-Tisza közti (homokhátsági típusú) **szikes rétek** uralkodnak, amelyeket döntően a tarackos tippant (*Agrostis stolonifera*) és lappangó sás (*Carex humilis*) alkot. A semlyék peremén a finom lepelhomok-településre utaló nádképző csekesz (*Festuca arundinacea*) szikes rétek is megjelennek. Jellemző védett fajai e réteknek a kiscsékaszat (*Cirsium brachycephalum*) és a mocsári kosbor (*Orchis laxiflora ssp. palustris*). Mindkét fajnak itt található az egyik legnagyobb röszei állománya. A **sztyeppesedő szikes rétek** növénye a sokvirágú habszegfű (*Silene multiflora*).

Az állatfajok közül a mezei pacirtát (*Alauda arvensis*), a gyurgyalagot (*Merops apiaster*), az egerészölyvet (*Buteo buteo*) és a fűrge gyíkot (*Lacerta agilis*) érdemes kiemelni.

Konkoly
50-80 cm magas, felül elágazó szárú, karcsú, szőrös növény. Levelei arasznyai, keskeny-lándzsásak, átellenes állásúak. A szár néhány virágot visel csúcsán, öt szíromlevele sötét rózsaszínűre fűrészes. Kálisosok gyomnövénye, szántókon, útszélel mezsgyékben fordul elő. Virágzás ideje: május-június. Védett, eszmi értéke: 2 000 Ft.

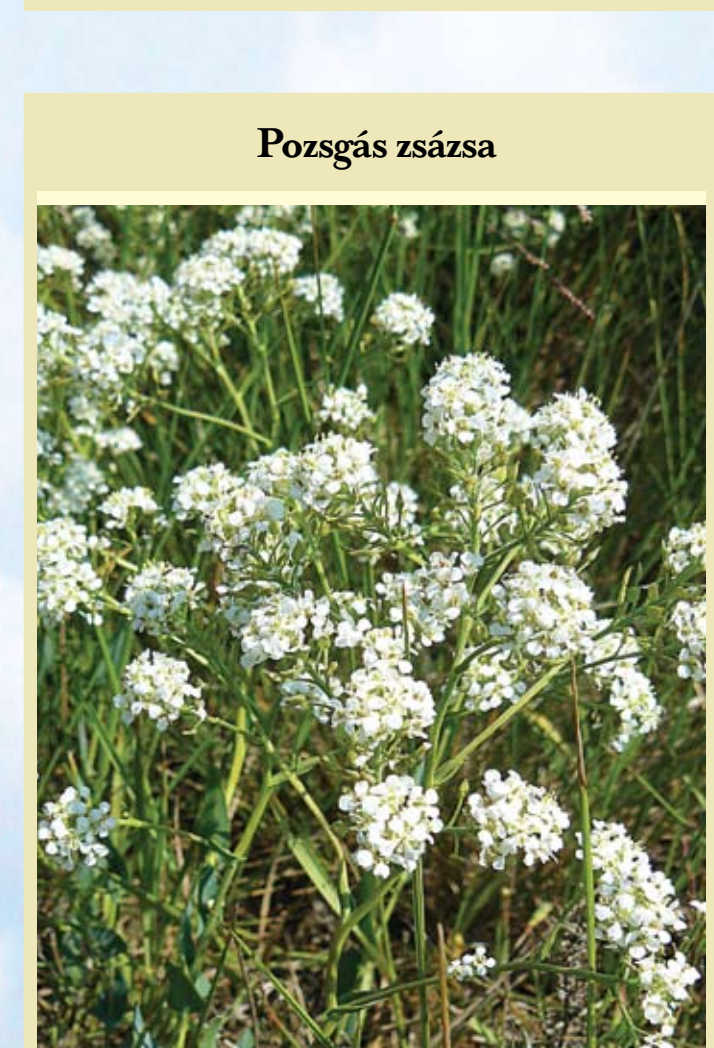
Tejtolt galaj
Évelő, tarackos, 30-100 cm magas, felemelkedő vagy felálló negyelű szárú, rövid szőrös vagy kopasz növény. Apró virágai tömött bogernyőben állnak, mézes illatúak. Pártája 2-3 mm átmérőjű, arany-sárga, négy lekerekített csimpája szállakhegyű. Termése ikertermés. Virágzás: június-október. Élőhely: közönséges, száraz réteken, utak mellett, töltéseken.

Sziki cickafark
20-80 cm magas, szára felálló, többnyire egyszerű, csak a felső részében ágas, dúsan leveles, levelei igen szépek, áttört csipkészerűek, körvonalában hosszú lándzsás kerületűek. Virágai apró fészkekbe egyesültek, az egész sátor alakban foglal helyet a szár csúcsán. A cickafarkfélék közül pirosas rózsaszín virágaival tűnik ki, a láprétek szikesedő területein megtalálható. Virágzás ideje: május végétől.

Mocsári kosbor
25-50 cm magas. Szára vékony, levelei lándzsás alakúak. A virágzata nyúlók, laza fűt, legtöbbször lilás-vörös színű. Virágzás ideje: május-június. Védett, eszmi értéke: 5 000 Ft.

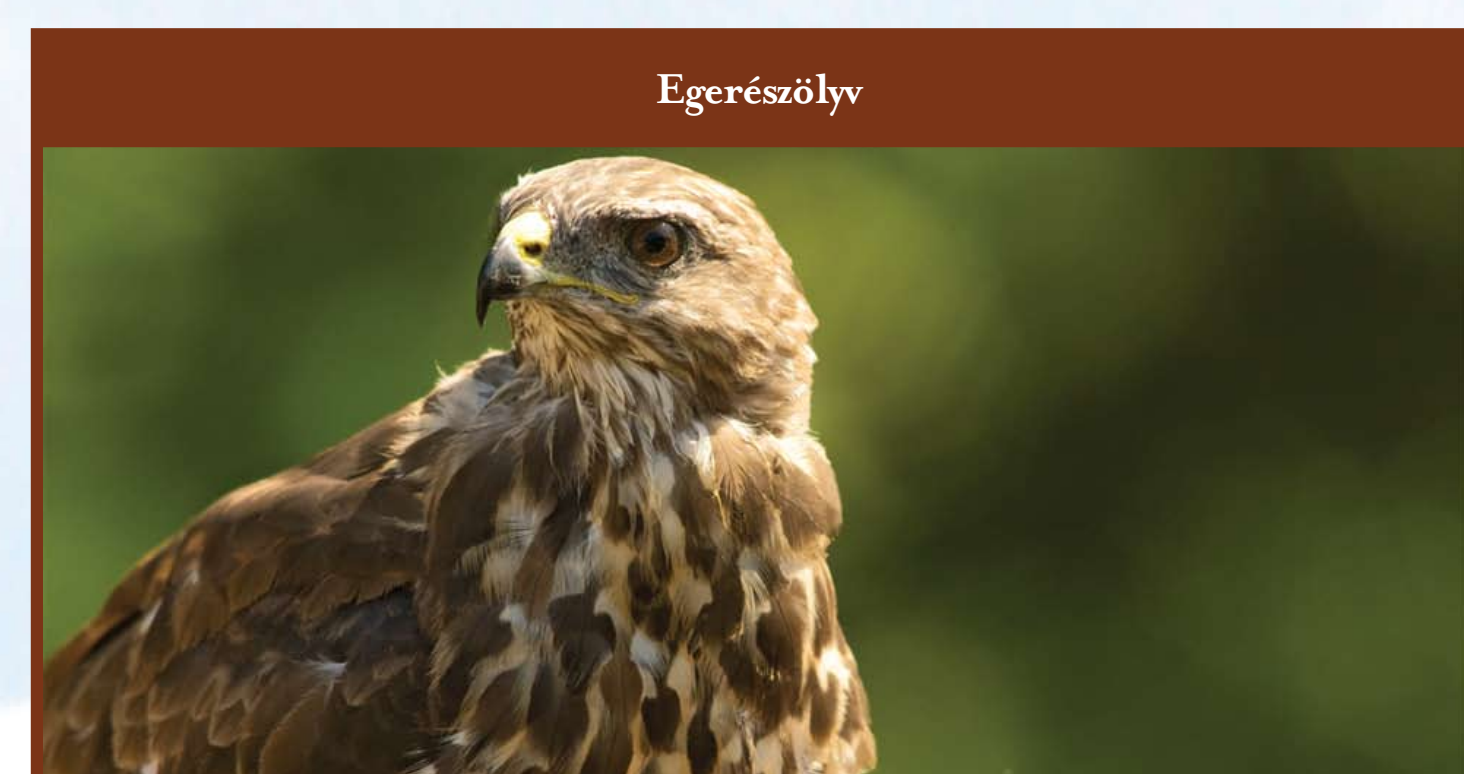
Pozsgás zsásza
Nagy sótartalmú, igen nagy hőingadozású, kopár szikes felszínen található, ahol a sekély szikes-tócsogók vize gyorsan átszárad, és az intenzív párolgás hatására nyár elejére kiszárad. A pocsolók fehér sokvirágzású borított felszínének vakszikatársulása. Jellemzői: nagy nedvszívó képesség, a felszínen való szétterülés, mely karoszerű gyökereket, valamint pozsgás szár, virága fehér. A pozsgás zsásza egyfajta állomány, helyenként egészen sűrű lehetnek. Fokozottan védett. Virágzás ideje: június-július.

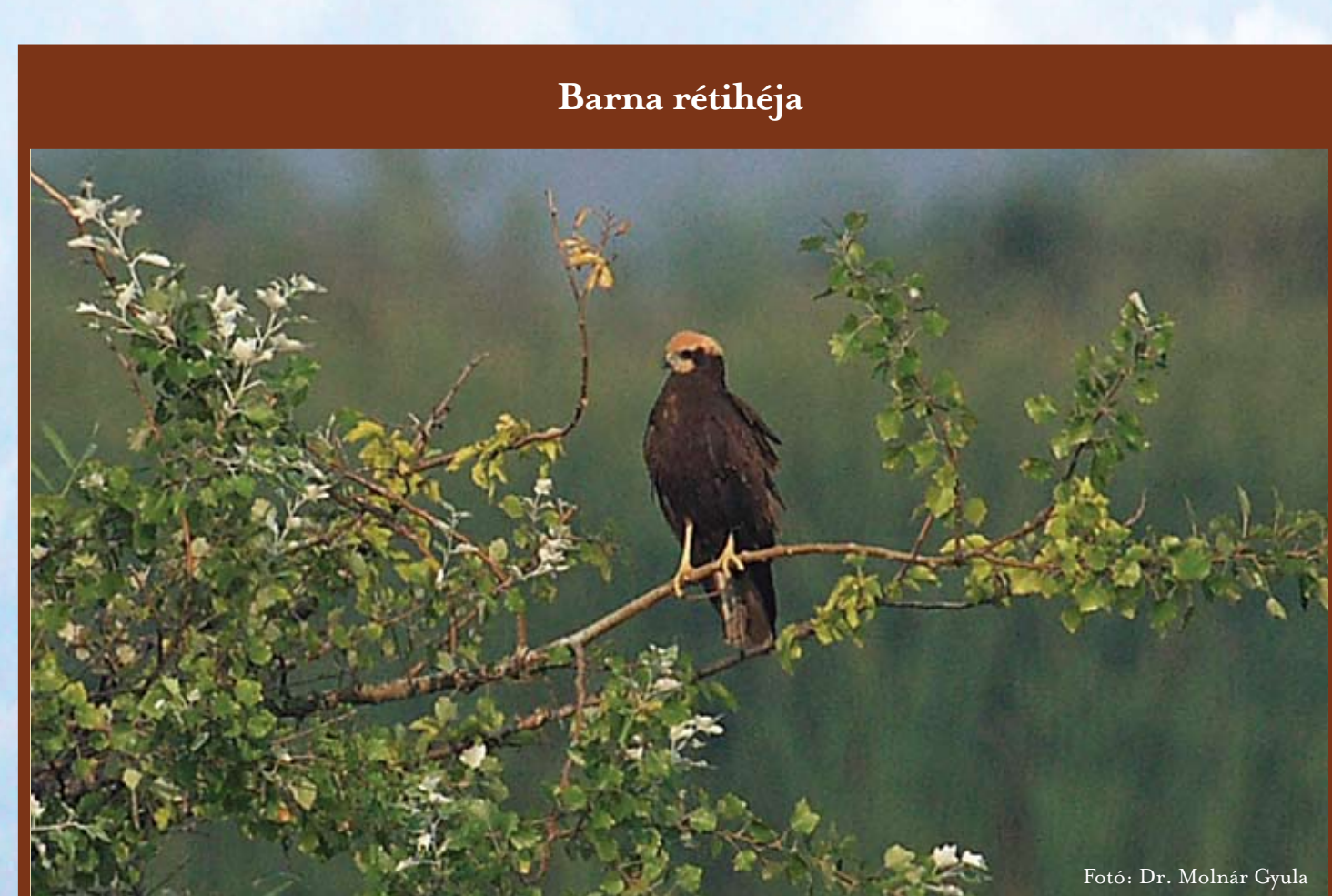
Gyurgyalag
A meredek lós vagy homokfalban telepesen fészkel. Többnyire kisebb-nagyobb repülő rovarokkal táplálkozik. Tollazata ragogó színeket szór, hasa kekeszöld, dómánya, feje gesztenyebarna, vállfoltja és torka arany-sárga. Szemszája, torokszalagja fekete. Hosszú, fekete csőre hegyes és enyhén hajlott. Hazánkban májusba érkezik és augusztusban, szeptemberben indul útnak. Fokozottan védett. Eszmi értéke: 100 000 Ft.

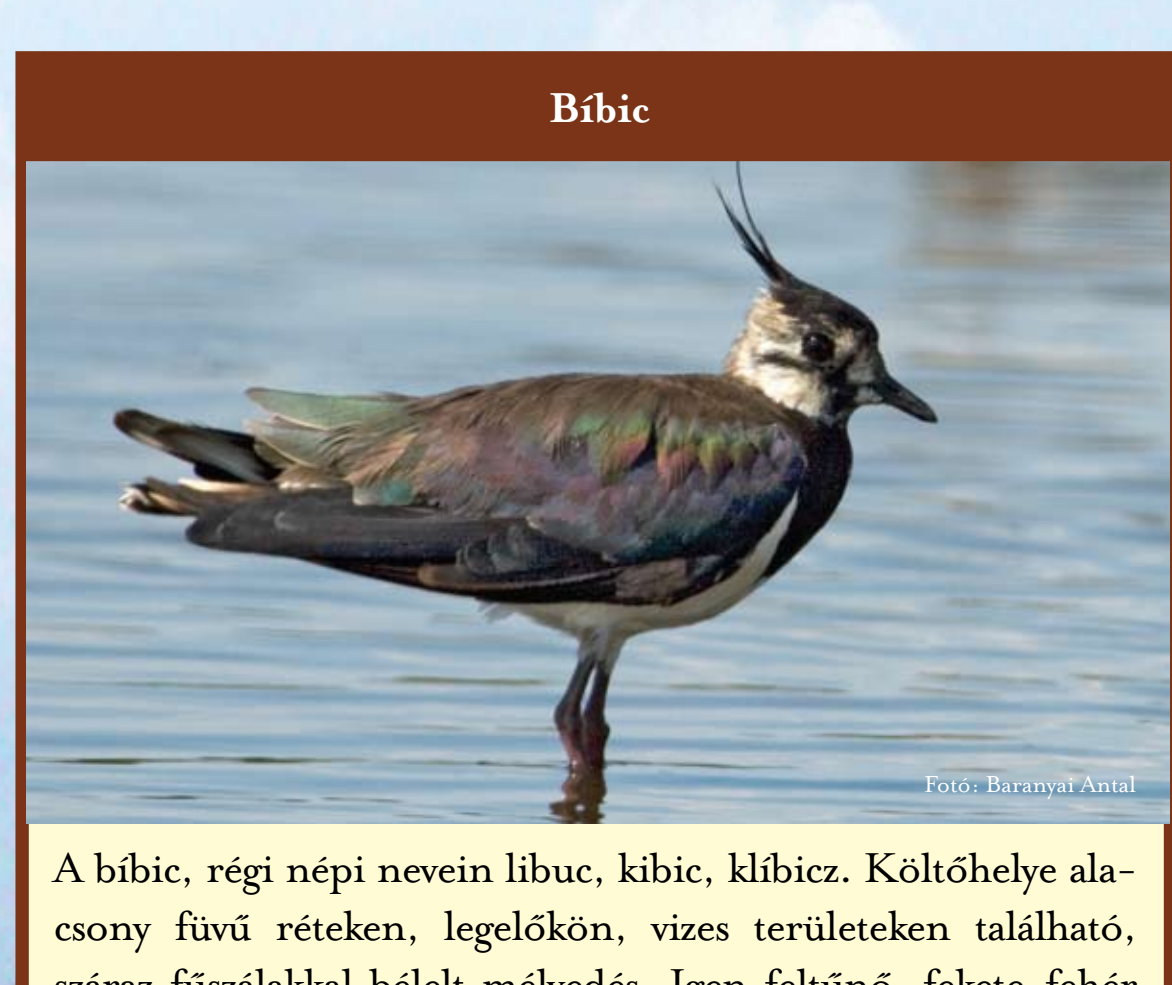
Fűrge gyík
Egykori gyíkfaj. Mérete 17-25 cm. Teste zömök, lábai rövidek, feje vastos. Farka hosszú, kb. másfélszerese a testének. A him feje és oldala csillogóan zöld színű, míg a nőstények ugyanott barnásak, hátuk világosbarna, közepén sötét sávval. Nappali életmódú, melegkedvelő. Rovarokkal, féreggel, pókokkal táplálkozik. A nőstény az átmelegedett talajra rakja 5-14 lágy héjú tojását, melyekből kb. 8 hét múlva kelnek ki a kis gyíkok. Védett, eszmi értéke: 10 000 Ft.

Egerészölyv
Közepes vagy nagytermetű madár, testhossza 50-55 cm. Szárnya széles, szárnyfesztávolsága 110-130 cm, farka rövid. A tojó nagyobb a hímnél. Színe változó (sötétbarna - világosbarna). Táplálékszerzés: megfigyelőhelyről kémleli a környeket, vagy lassan köröz a táj felett, ilyenkor szárnya nyhja „V” alakban felfelé hajlik, majd hirtelen lecsap az áldozatára. Főként pockokat, de gyíkokat és rovarokat is eszik. Hangja nyávogáshoz hasonló kiáltás. Fán fészkel, fészket gallyakból építi. Magyarországon állandó. Védett, eszmi értéke: 10 000 Ft.

Barna rétiheja
Testmagassága 48-56 cm, szárnyfesztávolsága 115-130 cm. A tojó nagyobb. Feje kicsi, teste nyúlók, szárnya és farka hosszú. Alacsonyan, imbolyogva repül, majd hirtelen ráerji magát a szakmányára. Főleg kisméretűekkel, hullókkal táplálkozik. Hazánkban rendszeres fészkel. Fészket nádasokban nádokból, gyékényből építi. Vonuló, márciustól októberig tartózkodik nálunk, de át is teletelhet. Védett, eszmi értéke: 50 000 Ft.

Bibic
A bibic, régi nevein libuc, kibic, klibic. Költőhelye alacsony füvű réteken, legelőkon, vizes területeken található, száraz fűszálakból bélt mélyedés. Igen feltűnő, fekete-fehér alapszínű, bóbítás madár. Átlagos testhossza 28-31 cm. A nemek egyformák. A bibic rovarokkal, csigákkal, féreggel táplálkozik, amelyeket rövid, hegyes csőrrel kap el, miközben kimért leptekekkel halad az alacsony vízben vagy a fűben. Vonuló, kora ősszel-kora télen kisebb csapatokban indul útnak, és már kora tavasszal visszatér. Védett, eszmi értéke: 50 000 Ft.

Budai imola
50-100 cm magas, elágazó szárú növény. Levelei mélyen osztottak, a levelezetek lándzsásak, épzelűek. A virágzat többfészkű, egyszínű kék-kelilás. Kárpát-medencei bennszülött faj, amely csak a földrajzi egységben fordul elő. A világalomány jelentős része a Duna-Tisza közén van. Virágzás ideje: május-július. Védett, eszmi értéke: 2 000 Ft.

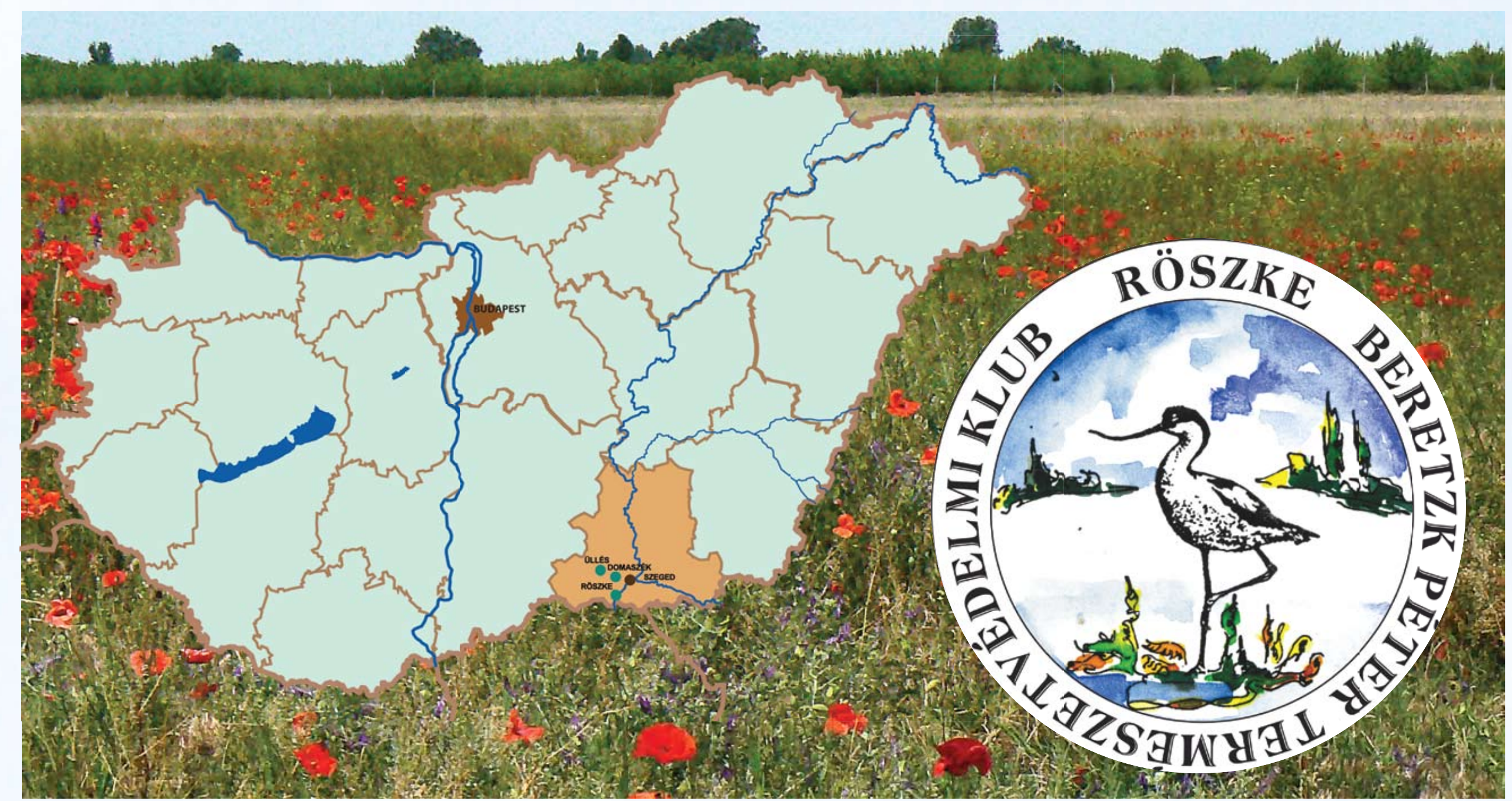
Kiscsékaszat
30-150 cm magas, kétéves növény. A szár felül csupasz, alig leveles. Levelei keskenyek, majdnem szállak, gyakran karéjosak, tövishegyűek. Fészekes virágzatú, apró virágai halványlila színűek. A világalomány zöme a Duna-Tisza-közére, ezen belül is vidékünkre a Dorozsma-Majsai-homokhátra koncentrálódik. Szikes rétek sötét, bennszülött növénye. Virágzás ideje: június-augusztus. Védett, eszmi értéke: 2 000 Ft.

Zsióka
Szikes mocsarak és vizzállások társulások növénye a zsióka, vagy sziki káka. Évelő, kúszógyökértörzű növény, száran a csomók erősen megvastagodnak. Élőhelye: az Alföld szikes területein. Hazánkban még gyakorinak mondható.

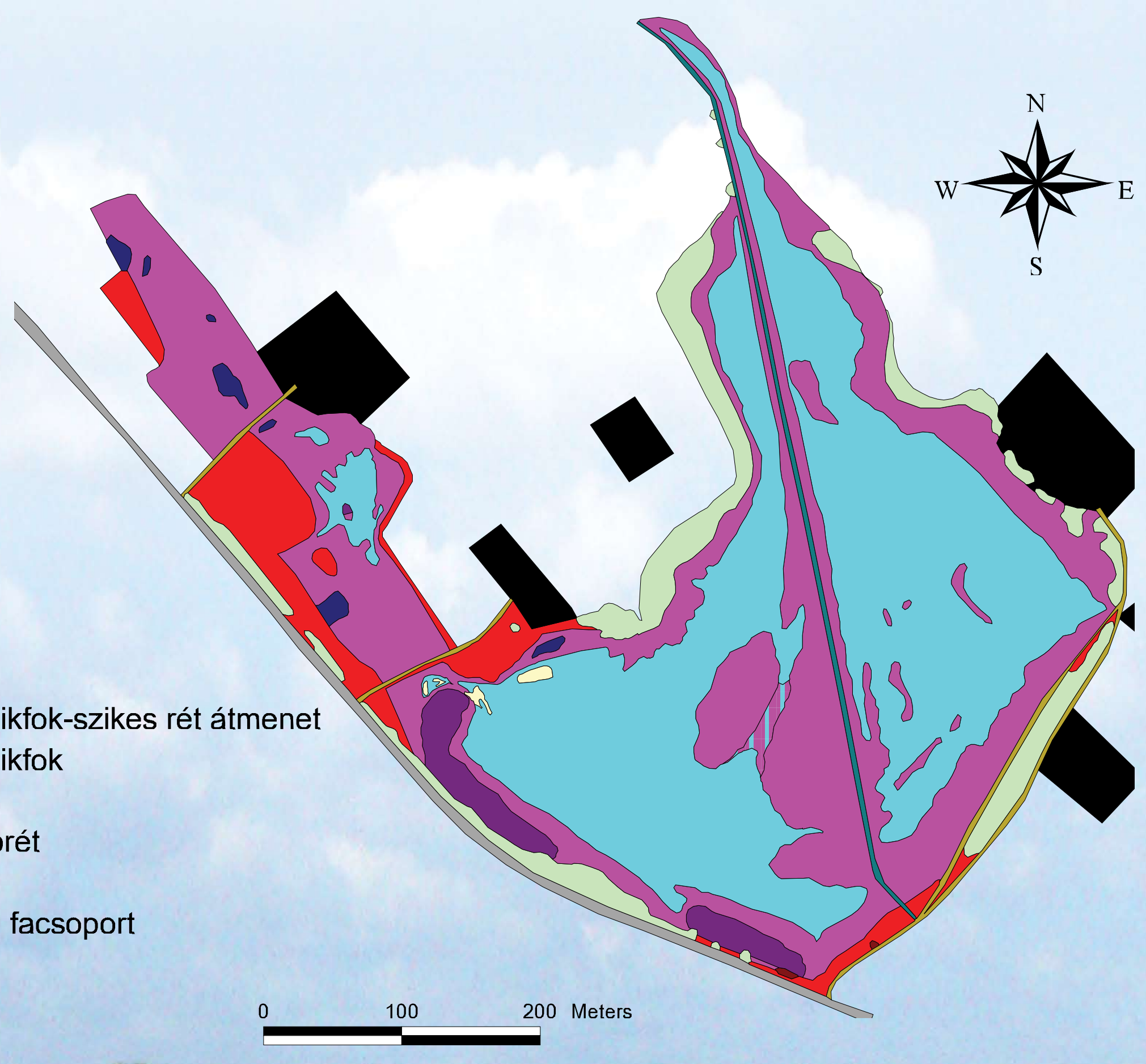

Sokvirágú habszegfű
40-90 cm, igen magas termetű. A jó állapotú száraz sztyepprétek, szikes rétek, jellemző növénye. Sokvirágú, magas margarétafaj, szára gyengén bordás, egynes, felső részén ernyőszerűen elágazó. Virágzás ideje: június-augusztus.

KANCsAL-TÓ

- Élőhelyek
- nádas
  - szikes mocsár
  - csatorna
  - szikes rét
  - mézpázsitos szikfok-szikes rét átmenet
  - mézpázsitos szikfok
  - vakszik
  - homoki sztyepprért
  - invazív cserjés
  - tájidegen fafajú facsoport
  - tanya
  - földút
  - műút

MADARAS-RÉT

- Élőhelyek
- szikes rét
  - sztyeppesedő szikes rét
  - homoki sztyepprért
  - gyomos homoki sztyepprért
  - gyomos száraz gyeper
  - űde cserjés
  - őshonos fafajú facsoport
  - tájidegen fafajú facsoport
  - földút
  - tanya

